

La jorda leve!

SMÅSKRIFT 6

SAMLING 2 SKAPERVERKET

SAMLING OM SKAPERVERKET

OPPROP

God skapte — og det var så godt. Også før mennesket kom inn i bildet . . .

Naturen har egenverdi fordi Gud har skapt den — og ikke bare fordi den er gavnlig for mennesket. Den verdi som delene har, går igjen i helheten i naturen. Økologien forteller om en fint sammensatt balanse, som ikke må røkkes dersom livet skal bestå.

I dag lider naturen sterre overlest enn noensinne. Mennesket skaller og velter med den etter eget forgodtbefinnende — istedenfor å forvalte den til Guds ære og helhetens beste.

Som kristne bør vi besinne oss på denne situasjon, siden vi som mennesker er satt til å «dyrke og vokte hagen». Mer enn noengang er det nå nødvendig med en

SAMLING OM SKAPERVERKET.

Hensikten med dette oppropet er ikke å skape noen ny naturvernorganisasjon. Vi ønsker å samle vårt arbeid framover langs to linjer: **INFORMASJON** og **INSPIRASJON**. Omfanget vil avhenge av den oppslutning vi får på dette utspill.

Kirsti Birkeland, Oslo — Gunnar Brøvik, Oslo — Sigve Dagsland, Oslo — Øyvind Dahl, Stavanger — Randi Bojer Godal, Bærum — Nils Magnar Grøndstad, Bergen — Tor Grønvik, Hurdal — Reidar Halgunset, Orkdal — Eva Forsell Halaas og Vidar Halaas, Riseya — Hans Petter Hanssen, Rissa — Alfred Hauge, Stavanger — Inger Halberg, Bærum — Astri Hognestad, Oslo — Tor Holtan-Hartwig, Oslo — Jostein Landre, Berkåk — Roy Nordbakke, Alta — Harald Olsen, Bø i Telemark — Odd Osnæs, Stavern — Hans Elvind Rissa, Oslo — Knut Gunnar Sellevold, Hjelmeland — Axel Smith, Asker — Knut E. Sparré, Oslo — Ole Jakob Stakkestad, Stokmarknes — Lyder Johs. Verne, Finnsnes — Egil A. Wytler, Oslo — Oddvar Øieren, Elverum — Sverre og Bodil Aalvik, Alta — Hans Eirik Aaræk, Ås.

Om du vil støtte dette initiativet, kan du sende ditt bidrag — stort eller lite — til

SAMLING OM SKAPERVERKET

Lundheim, 4460 MOI

Postgirokonto nr. 5 84 98 84.

OBS: Du kan selvsagt yte støtte på annen måte enn med penger; ved personlig innsats i en eller annen form.

... gi oss i dag vårt daglige BRØD...

Det daglige brød. En selvfølgelighet. De fleste av oss har aldri manglet det. Derfor er denne bønnen blitt vanskelig å be. For slekter før oss har det vært en bønn fra hjertet om å slippe å gå sultne til sengs i kveld. Fler-tallet av våre medmennesker i dag er i samme situasjon. Men for oss er det blitt vanskelig å fylle den med innhold!

Det daglige brød. En unnværlighet. Det mest konkrete og intime bindeledd mellom oss og "all skapningen". Tilhørighet - og avhengighet. Gud ga mennesker og dyr "markens grøde" til føde. Hvis jorda "dør", dør vi. Derfor er denne bønnen viktig å be. Mange av oss trenger å "gjenerobre" den. La den bli fylt med forpliktende innhold: Om å "ete sitt til-målte brød", om daglig brød for alle mennesker - for vår egen og for kommende generasjoner. Da må det også bli en bønn for den jorda Gud har skapt, og gitt oss å forvalte.

Vi er satt i et skjebnefellesskap med jorda. Den angår oss. Da må jordbruket angå oss også. Dette småskriftet er blitt til ut fra et slikt engasjement, i jordas (og vår egen) skjebne.

Med unntak av den siste artikkelen, er stoffet samlet og skrevet av Øyvind Krabberød (Ø.K.) og Øystein Falck-Hansen (Ø.F.H.). Øyvind tilhører husfolket på Fredens Bolig (tidligere "Guds Fred"),

og har ansvaret for jordbruket der. Øystein har tidligere tatt del i et gårdskollektiv på Styve ved Voss. Det siste året har han tatt agronomkurset ved Sogn Jord- og Hagebruks-skule i Aurland. De skriver om heftet: "Vi gir en kort innføring i hva et alternativt landbruk går ut på, og vil spesielt ta dette fram fra et kristent perspektiv ut fra en etisk vurdering. Det er mye mer som kunne vært tatt opp til vurdering, men vår hensikt er primært å peke på en ny vei, som det er mulig å gå." For de av leserne som ønsker seg mer praktisk stoff, er det tatt med en fyldig litteraturliste (s. 202).

ILLUSTRASJONER:

Anders Færevåg,
Solveig Mokevje Øie

REDAKSJON av dette nr.:

Tor Grønvik

hellig JORD

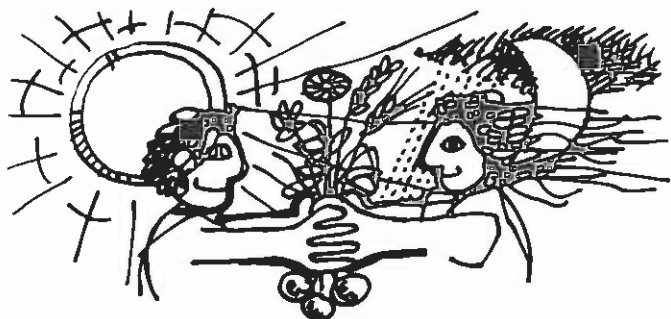
I Andre Krønikebok finner vi en beretning om en konge som het Ussias. Han ble konge da han var 16 år gammel, og gjorde "det som var rett i Herrens øyne". Han søkte Herren og Herren hjalp ham, - hvertfall så lenge han holdt ved å søke Herren. Det Bibelen forteller oss videre om denne kongen er at Gud hadde lagt noe spesielt på hans hjerte. "Han hadde stor buskap, både i lavlandet og på høysletten, og han hadde jordbrukere og vingårdsmenn på fjellene og i havene; for jordbruket lå ham på hjerte" (2. Krøn. 26.10).

Bibelen er en svært praktisk bok. Det den lærer oss er anvendelig i nerven av vårt daglige liv og virke. Gud forteller oss hvordan vi skal forholde oss til den virkelighet vi lever i: overfor Ham selv, de mennesker vi er satt til å tjene og den jord vi er satt til å forvalte. Alle tre delene hører med. Utelukker vi en eller flere av delene lever vi ubibelsk.

Men noen av oss har fått et spesielt kall til å betone forvalteransvaret overfor jorda

ekstra sterkt. Nettopp fordi det så veldig lenge er blitt forsømt.

Da mennesket ikke lenger bare kunne spise frukt som det ville i paradiset, var det jordbruker Gud satte Adam til. Gud viste at hvis menneskeheten skulle overleve måtte de skjøtte denne primærnæringa med omhu.

Ikke bare kong Ussias hadde øye for dette. Enkelt-kristne og kristne fellesskap har gjennom forskjellige tider gjort seg særskilt gjeldende på jordbruksfronten (bl. a. munkesamfunn). Ofte vant kristentroen stort innpass hos de som drev med jorda, og levde enkelt og i nær kontakt med skaperverket. Slik har det også vært i Norge.

Hans Nielsen Hauge er den i vårt land som klarest greide å

kombinere "hånd & ånd". Han hadde syn for landbruket. Han kjøpte opp adskillige gårder til det haugianske vennesamfunnet, hvorav flere ble mønsterbruk for sin samtid. Disse fungerte også som åndelige baser og tilfluktsteder for haugianerne under forfølgelsen mot dem. Hauge uteksperimenterte nye dyrkingsmetoder og brakte nye redskaper til landet. Han ga også ut et opplysningsskrift for "Landsmans Brug i Norge!" for ham også "lå jordbruket på hjerte".

Gud forteller oss ikke bare at vi skal forvalte jorda, men også hvordan vi skal gjøre det. "Vend øret til og hør min røst, gi akt og hør min tale. Når plogmannen vil så, holder han da alltid på med å pløye, åpne og harve sin jord? Når han har jevnet sin åker, sprer han ikke da ut dill og karve og sår hvete i raden og bygg på avmerket sted og spelt i kanten? HANS GUD HAR VIST HAM DEN RETTE MÅTEN. HAN LÆRTE HAM DET! For en tresker ikke dill med treskeslede, ruller heller ikke vognhjul over karve, men med stav banker en ut dill og karve med kjepp. Blir vel brødkorn knust. Nei en tresker det ikke uavlatelig, og når en driver sine vognhjul og sine hester over det, knuser en det ikke. OGSÅ DETTE KOMMER FRA HERREN, HÆRSKARENES GUD. HAN ER UNDERFULL I RÅD, STOR I VISDOM." (Esaias 28.23-)

Selv kommer jeg fra en høyst teoretiserende by-bakgrunn, og det føltes som å ha 10 tommelotter den første tida jeg skulle utfolde meg på landbrukssektoren. Dette skriftstedet ga meg derfor stor styrke, og jeg fortsatte på "bonde-veien" i tiltro til at Gud skulle hjelpe meg til å greie det på det praktiske planet. Jeg sier ikke at det finnes entydige og lettvinde svar på alle praktiske spørsmål for bonden. Men Gud har gitt oss klare moralske retningslinjer, som også gjelder jordbruket.

I vår tid finnes det kristne som har pekt på noen av disse retningslinjene. På slutten av 60-tallet la Mariasøstrene i Darmstadt om jordbruket sitt. Fra å ha drevet rent konvensjonelt med både sprøytemidler og kunstgjødsel, begynte de å drive økologisk. Mutter Basilea grunngir dette i heftet sitt "Miljøforurensing - og likevel håp": "Vi kastet av oss det lille korset Herren påla oss til redning. Ubehageligheter kvittet man seg f.eks. med ved hjelp av narkotika og stimulerende stoffer m.m. I landbruket unngikk man å tape tid, krefter og penger som ellers hadde vært påkrevd, når man grep til de lettvinde giftstoffer Skyver vi korset fra oss kom-

mer det igjen med dobbelt tyngde."

Den dobbelte tyngde vil si foruren-
sing av jord og drikkevann, erosjon
og utpining av jorda, forgiftning av
menneskets fødevarer og alle de
faktorer som vi i dag ikke kjenner
til, som kan ha dødbringende virk-
ning på lang sikt..! Forskeren som
framstilte DDT fikk Nobelprisen
for det. Mye av det som roses idag,
vil bli forbudt imorgen. Men imor-
gen kan det være for seint.....

Så lenge Jesus ventet med å komme
tilbake, skal vi gjøre vårt ytter-
ste for å ivareta jorda og det
jordsmonn Gud har overlatt til oss.
Som kristne må vi ikke ta del i
ødeleggelsens krefter og forsimpler
og forgifte vårt miljø. Bibelens
tale er klar: "Den som ødelegger
jorden, vil jeg ødelegge" (Åp. 11.
18b).

Det som stort sett er toneangivende
i jordbruket i vår tid er den
økonomiske lønnsomheten. Det som
er økonomisk lønnsomt blir ansett
for å være rett. Slik lar man
moralske valg bli avhengige av
regjeringas økonomiske tiltak og
mangel på tiltak.

Mange hevder at man kan ikke kreve
en kursendring av den enkelte bon-
de før selve landbrukspolitikken
som helhet blir lagt om. Spørs-
målet blir da om det er mennesket
som skaper systemet, eller om

systemet skaper mennesket. Utgangs-
punktet før en kristen er at det er
mennesket som skaper systemet, selv
om det så virker inn på mennesket
igjen. Vår moralske referanse-
ramme kan ikke la seg begrense
til økonomi. Derfor må vi tørre
å forandre vårt driftsopplegg på
det personlige plan. Samtidig som
vi bevisst jobber for en endring
på det samfunnsmessige plan.

Effektivitetsnormer og struktur-
rasjonalisering skal ikke være
det vi lar oss blende av. Om
det hadde vært økonomisk for-
svarlig å øke kraftforbruket,
er det ikke i det hele tatt
etisk forsvarlig. "Lønner" det
seg å sprøyte mot ugras, bør jeg
allikevel ikke gjøre det. Hen-
synet til jordas ømtålelighet,
avlingens kvalitet og mennerskers
helse veier tyngre i vektskålen.
For å unngå skatt, kan jeg mekani-
sere meg til bortimot nullskatte-
ysterstatus gjennom en ruvende
maskinpark. Om jeg virkelig
trenger maskinen er et underordnet
spørsmål. Lønnsomt kan det være,
- egosentrisk lønnsomt.

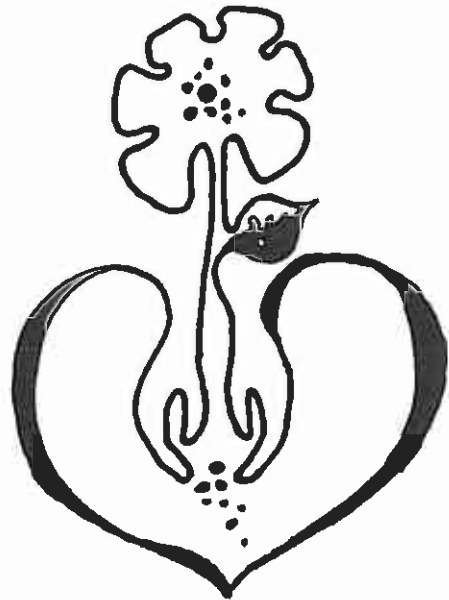
Det ligger også et etisk ansvar
hos forbrukeren. Velger han/hun
å kjøpe de utenlandske store og
røde eplene som er sprøytet mange
ganger etter datoskjemaer, eller
er det like bra med norske epler
med noen små skurvflekker på, som
ikke er sprøytet. (Skurv har nem-

lig ikke noe med kvalitet å gjøre, bare utseendet.) Billigere ville de også være.

Bondens hverdag består ofte av fysisk hardt arbeid, og yrket er svært tidkrevende. Han/hun skal ikke klandres for å søke etter metoder som kan gjøre arbeidet enklere. Men det finnes etiske grenser. Grenser som sier at dette ikke må skje på bekostning av jordas fruktbarhet og det omliggende miljø.

Lettvinthetsmetoder som bruk av kunstgjødsel og spesielt sprøytemidler virker ødeleggende inn. I stedet for å forvalte jorda, som Gud ga oss i oppdrag, har vi "dopa" den ned med disse fremmedelementene. Sprøytemidler som vi vet er gift for jorda og de som lever av jorda, både mennesker og dyr. Kunstgjødselproduksjonen er primært retta inn på å øke avlingene, ikke på å bearbeide jorda.

Spørsmålet er om vi er villig til å tørre å gå andre veier. Veier som vil kreve mer tid, krefter og kløktighet av de som velger å gå den. Veier som tar større hensyn til jordas mikroliv, struktur og sammensetning, og ikke bare anser jorda som et sted der plantene kan feste sine røtter. På stier (ofte veldig smale stier) der vi må gå over fra å tenke kvantitativt til å tenke kvalitativt. Vandre

slik at generasjoner etter oss kan overta jorda og dens ressurser og greie å leve videre med det. Selv om vi skulle være den siste generasjon har vi likevel ikke lov til å leve med bare vår generasjon for øye (og knappt nok det). En slik kollektiv egoisme er ukristelig.

Ønsker vi å forlenge nådetiden til å forkynne evangeliet, må vi også ta vare på jorda og vårt miljø! Både bonden og evangelisten lever jo både på og av den samme jorda.

I vår stolthet har vi sjikanert Guds lover og glemt at vi også er en del av vårt miljø, en del av Hans skaperverk. Og stolthet går forut for fall lærer Bibelen oss (Ordspr. 29.23). Gir vi ikke Gud ære, kan vi heller ikke ære Hans skaperverk rett. Men vi mennesker, vi tok æren sjøl.

Vi ser det samme skje i vår tid som da profeten Esaias uttalte følgende ord: "Jorda sørger og visner bort, jorderike synker og visner bort, de ypperste av dem som bor på jorden synker bort. Og jorden er vanhelliget under dem som bor på jorden, for de har krenket lovene, overtrådt budet, brutt den evige pakt" (Esaias 24.4-5).

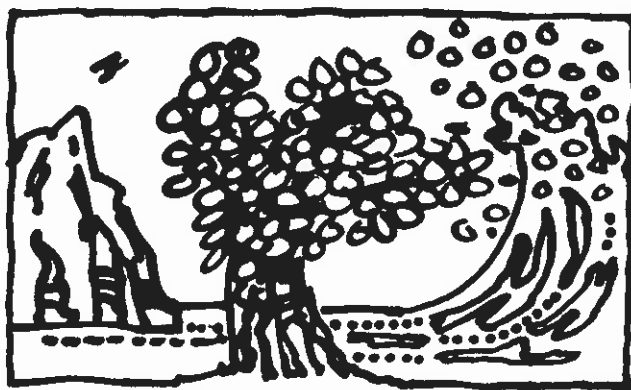
Jorda kan kun vanhelliges hvis den er hellig. Med hellig mener vi ikke noe besjelet og guddommelig som panteismen hevder! Som kristne må vi ta bevisst avstand fra en slik tankegang. Men jordas hellighet, skaperverkets hellighet, fordrer ærbødighet og respekt fra vår side idet vi skal legge jorda under oss! (1.Mos.1.28) Vi ble gitt råderett over jorda, ikke undertrykkelsesrett.

Da er ikke plantevolumet, fyllmassen av plantene det eneste avgjørende. Jorda har sin egenverdi, og vi må tilføre den den næring som vi tar fra den. Ellers blir den utpint og fattig. Utpint fordi vi har krenket lovene, Guds lover. Fattig fordi vi har brutt den evige pakt som innebærer pakt mellom Gud og all skapning som lever, - ikke bare mennesket (1.Mos.9.9-17).

Skaperverket ble skapt for å være til glede for oss og til fred for Skaperen. En utpint jord kan ikke hylle Skaperen. Gud lider med sitt skaperverk, og "hele skapningen tilsammen sukker og er tilsammen i smerte inntil nå" (Rom. 8.22).

Den endelige og fullkomne forløsning vil først kunne skje når Jesus kommer igjen. Inntil da skal vi arbeide for at mennesker skal få befrielse ved å møte Herren, men også være med å løse det kvelertak vår kultur (eller bedre sagt: u-kultur) har tatt på Guds øvrige skaperverk. Min lengsel og visjon er å se Jesus-elskende mennesker gå inn i denne kampen som et foregangsfolk og som et vitnesbyrd for denne verden.

Ø.F.H.

Hva er økologisk jordbruk?

Økologi er læren om samspillet i naturen. Skaperverket er et utrolig nettverk av liv i innbyrdes avhengighet.

I verdensmålestokk har skaperverket vist en enorm overbærenhet og tøyelighet overfor store ytre manipulasjoner og påkjenninger. Lokalt har en massevis av dystre eksempler på at grensen er nådd for hva økosystemet kan tåle. Globalt er det også mye som gir grunn for bekymring. Hvor lang tid tar det før det hele klapper sammen, om vi fortsetter i samme ødeleggelsestempo?

Det konvensjonelle jordbruket har i stor grad fjerna seg fra økosystemets prinsipper, og mer blitt en industri hvor jordsmonnet blir redusert til et dyrkingsmedium. Mikrolivet i jorda har "dårlige tider", med kunstgjødsel og pesticider som næring. Men dyrkingsjorda er ikke isolert fra resten av kloden. Det som blir tilført den, blir egentlig også tilført omgivelsene. Ikke sjelden hører en om forgifta innsjøer, grunnvann osv. Blant annet forgifta av pesticider og av nitrat fra kunstgjødsel. Og maten vi spiser inneholder rester fra sprøytinga. Hvor skal dette ende?

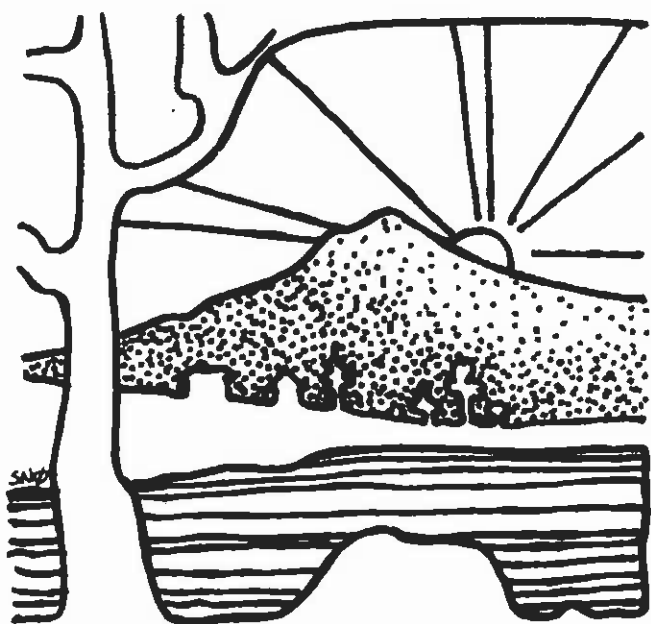
Økologisk jordbruk er ikke "meninga med livet", men en måte å forvalte jorda på. En måte vi kan være bekjent av overfor våre etterkomrere. Det er ikke likegyldig hvordan vi bruker jorda vår. Den skal forvaltes så den kan gi mat til kommende generasjoner. Vi har inge rett til å tro at vi står i en særstilling i det 20. århundre.

Kort sagt er økologisk jordbruk et jordbruk som ønsker å dyrke jorda på dens egne premisser. Mer utfyllende har det blitt definert slik: Økologisk jordbruk er et produksjonssystem som unngår, eller i hovedsak utelukker, bruk av kunstig framstilt gjødsel, sprøytemidler, vekstregulerende stoffer (hormoner etc.) og tilsetninger til for. I stedet for kunstgjødsel brukes husdyrgjødsel, belgplanter og andre former for grønn gjødsling, utenfrakommende organisk avfall og mineralrike bergarter. Ugras begrenses med mekanisk bekjempelse, og plantesykdommer og innsekter bl.a. ved vekselbruk og visse former for biologisk skadedyr bekjempelse.

Ved økologisk jordbruk er målet å få til et kretsløp av næringsstoff på gården, gjøre tapene minst mulig og utnytte næringsreservene i jorda best mulig. Der næringsstoffer som fosfor og kalium, må tilføres, legger man vekt på å bruke gjødselsslåg som er relativt lite vannløselig, for eksempel råfosfat og kalimagnesia.

Mekaniseringsgraden på økologisk drevne gårder varierer sterkt. Jeg

har sett alt fra bruk av hest og menneskekraft til meget høyt mekaniserte gårder. Men jevnt over søker en i økologisk jordbruk å utvikle mest mulig helhetlige systemer, som kan vedlikeholdes ved lokale ressurser, slik at de kan fungere ved eventuelle politiske kriser eller ressurskriser. En tilstreber stabilitet ved mangfold i lokalmiljøet. Mange legger vekt på at økologisk landbruk må være med på å løse viktige sosiale og kulturelle samfunnsoppgaver, som industrilandbruket etter deres mening ikke er i stand til å løse.

Når en begynner å orientere seg om økologisk jordbruk, kommer en bort i et sammensurium av uttrykk og retninger. Vi har valgt å kalle det økologisk jordbruk som en fellesnevner. Ord som biologisk, organisk, alternativt, giftfritt, naturlig, blir alle brukt i denne sammenhengen.

Metodene er mange. Vi finner bl.a. hage- og jordbruk etter Howard-Balfour-metoden som er særlig ut-

bredt i USA og England. I Frankrike dyrkes det biologisk etter Lamaire-Boucher-metoden. Organisk-biologisk jordbruk (dr. Hans Müller) er mest utbredt i Sveits og har en viss utbredelse i Sverige (Norge). Biologisk-dynamisk metode (bygd på Rudolf Steiners ideer) er mest utbredt i Tysktalende deler av Europa.

Selv synes jeg det er lite spennende å måtte klynge seg til en eller annen "isme" eller snever ramme for å dyrke økologisk. Ved å sette seg inn i en del stoff om emnet og gjerne kontakte folk som har drevet noen år, pluss en por-sjon sunn fornuft og kjærlighet til jorda skulle man ha et godt utgangspunkt. Jordforhold, klima osv. varierer jo også så sterkt at det vil være vanskelig å følge en teori fullt ut.

Som kristne har vi i alle fall et forvalteransvar som vi ikke kan løpe fra. Vi må ikke bli så opp-tatt av at vi er jordens herrer, at vi glemmer hva det vil si å være jordens tjenere.

Ø.K.

Vi har noe å lære i SVEITS

Utdrag fra "Helsa" nr 10 - 1966.

I det siste året har det i Sveits vært slaktet i tusenvis av kuer på grunn av munn og klovsyke. Det merkelige er at ikke en eneste ku fra de 600 gårder som dr. Müller er leder for har fått smittesyken., enda de fleste bruk ligger spredt mellom de smitteherjede gårder. For å få en smittesyke, sier dr Müller, er det to faktorer, 1) det behøves et smitteemne, 2) og noen som lar seg smitte. Det var rapporten om de motstandsdyktige dyrene som fikk den svenske helsedelegasjonen til å besøke den sveitsiske bondeforeningen, hvor dr. Müller er politisk og vitenskapelig leder. Etter bare en dag sammen med ham kunne det konstateres at de friske dyrene bare var en selvklar detalj i en meget større sammenheng.

I. Kjemikaliene bort

Dr. Müller var, innen han helt tok seg av bøndernes problemer, lærer i biologi ved universitetet i Bern. Han var også politiker og representerte bøndernes interesser i den sveitsiske riksdagen. Müller fant ut at de økende problemer for jordbruket umulig kunne få sin løsning gjennom politiske metoder. Vanskelighetene måtte løses fra en naturlig synsvinkel av bonden selv. Han så bare en farbar vei til frihet og uavhengighet, og det var opplysning om jorden og livets naturlige lov og orden.

Så startet han bøndernes opplysningsvirksomhet, som etter hvert vokste til å omfatte 400 grupper. Etter som han holder kvinnen for å være den viktigste person i en landshusholdning, opprettet han en spesiell husmorskole for jordbruksdøtre. Det gjaldt å ta vare på alle de muligheter som lå til rette på deres egne gårder.

En ting ble snart klart, at det ikke gikk å komme legre med kunstgjødsel og besprøyting, angrep av vekstsykdommer og skadedyr bare økte. Etter mange års forsøk kom han fram til den naturlige dyrkningsmetode som nå har vært prøvet ved 600 gårdsbruk, og hvor flere har 25 års erfaring.

II. Vi gjødsler ikke plantene

Hva var det for en dyrkningsmetode dr. Müller var kommet fram til? Det fortalte han ved besøket på husmorskolen hvor han startet sin virksomhet.

På skolens skyggefulle veranda gir han delegasjonen en konsentrert undervisning. Resultatene som bøndene behøvde, måtte tilfredsstillende tre fundamentale krav.

- 1) Det første kravet var friske, fullverdige produkter.
- 2) driftsmetoden måtte senke omkostningene.
- 3) Naturmetoden måtte øke avlingene.

Resultatene etter disse krav har han oppnådd, anser han. Nøkkelen har vært samarbeide med jordens mikro-organismer. Utgangspunktet for hele opplegget har vært å beskytte og ernære mikroorganismene, ikke plantene. De gode resultatene kommer som en følge herav, sier dr. Müller. Det er den tyske legen dosent H.P. Rusch som har gitt det avgjørende mønstret for dette prinsippet.

III. Legg naturlig avfall direkte på overflaten

Det gjelder fra begynnelsen å oppnå et rikt volum "levende substans". Det kan man best oppnå ved å legge husdyrgjødselen og vekstmaterialene direkte på overflaten i så uomsatt tilstand som mulig.

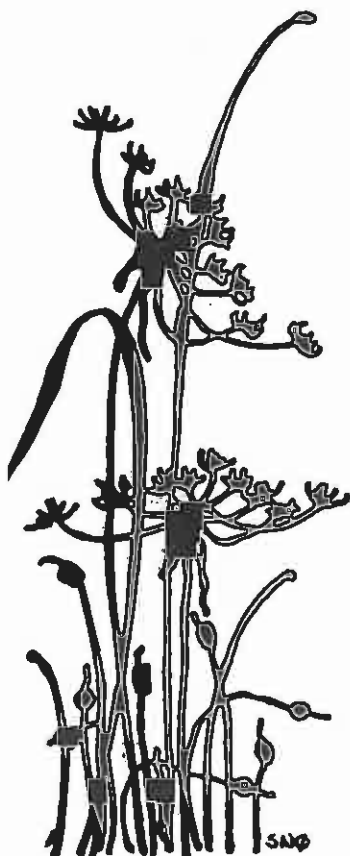
På jordoverflaten arbeider de bakterier som er best utrustet til å nedbryte organisk materiale. Noen cm lengre ned i jorden fortsetter andre bakterier å bearbeide den levende substans, som systematisk føres nedover, de åpner celle-membran og forbereder substansen for det tredje sjikt, der vekstene har sine røtter og samarbeider med ytterligere andre mikro-organismer som opptar sin næring. Da er vi nede i 10 cm dybde.

I forråtnelsessjiktet kan ikke noe frø gro. Ødelegg ikke denne sjikt-inndelingen for det er det naturlige vekstsystemets hovedprinsipp. Grav derfor ikke ned den uforråtnede næring som skal tilføres jorden. Da kommer nedbrytningsbakteriene i konflikt med de undre sjikts bakterier.

Legg heller ikke ferdig, dvs. moden kompost øverst, da kommer kompostens "rotvennlige" organismer i konflikt med nedbrytningsbakteriene i det øverste sjikt og dør.

IV. Grav ikke, pløy ikke

Bearbeid jorden om nødvendig bare til en dybde av 5-6 cm. I småhager kan en løse på jorden med en greip uten at man vender jorden. Jorden får aldri ligge åpen under sol og vind. Om så skjer, dør en masse bakterier og jorden taper sin livskraft. Holder man jorden dekket, behøver man i alminnelighet ikke å spa eller pløye. Det skal etter prinsippet ikke finnes et eneste stykke åpen jord. Etter såing kan man dekke med et tynt lag klippet gress. Vinterdekking er fremfor alt det viktigste. På våren arbeides gress og avfall noen cm ned og får ligge stille en 2-3 uker før man sår eller planter. I små grønnsakhager raker man tilside dekkmaterialet for såranden. Det mest vanlige er at det såes

en høstsed som får fryse og ligge som dekke om vinteren. Spesielt der jorden er stiv, sår vi Alexandrinerkløver som gjør jorden svært bekvem, sier dr. Müller.

V. Kraften går ut av komposten

Foruten direktutlegging av det meste kompostmaterialet, dekking av jorden og siden varsomhet med sjikt-inndelingen har de fremgangsrike sveitsiske naturjordbrukere den fjerde hjørnestolpe. Den heter individuell rådgivning, og hver eneste gård må levere årlige jordprøver. Det er jordprøvene som er organisasjonens fremste kontroll og viser jordens biologiske verdi. Disse prøver avslører alt vesentlig. Om noen gårdbrukere som er medlem av Müller-foreningen, skulle ha forsyndet seg og brukt kjemikalier, ilegges han etter loven store bøter. Jordprøvene undersøkes av dosent H.P. Ruch i Frankfurt. Han har i 20 år vært organisasjonens vitenskapelige rådgiver. Ruch har spesialisert seg på dette med jordens mikroorganismer, og det er han som har gitt sifrene på hvorfor det er en slik fortjeneste å legge materialet direkte ut på jorden, istedetfor å la det gå over komposten. Han går ut fra begrepet "levende substans", Med dette mener han de molekyler, de sammenføyninger av atomer, som ikke brytes ned når organismen dør. Det går videre og tas opp av nye veksters røtter og bygges inn i deres vev, uten å brytes i stykker. Dette kretsløp av levende substans er det vesentlige for en jords fruktbarhet.

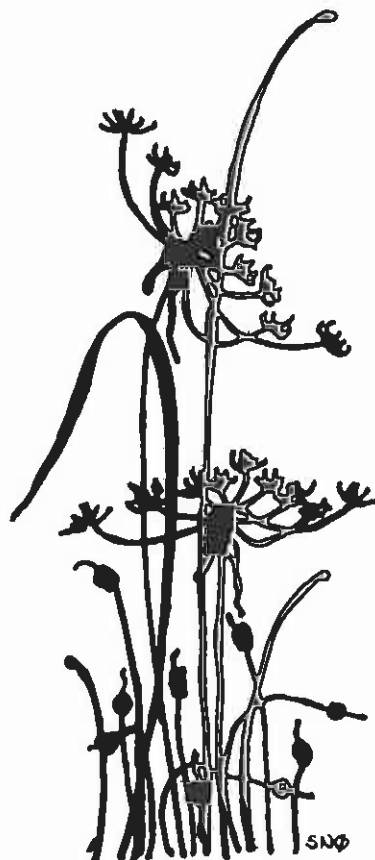
Først når dette kretsløp er fullstendig, kan plantene bli friske, motstandsdyktige og forøkningsdugelige. Materialet avtar raskt når det ligger i kompost. Dette viser følgende tall som er lagt fram av dosent Ruch:

En gjødselkompost utvikler i frisk tilstand,	6400 celler pr m/m ³
etter fire uker	2600 " "
etter 3 mndr	1160 " "
etter 1 år	760 " "
etter 3 år	490 " "

Etter 3 år kan altså bare 490 celler utvikles ved hjelp av nevnte kompost mot i begynnelsen 6400 celler. Helt uten kompostering arbeider man allikevel ikke. Grove stilker og røtter, frøgras og uappetelig husavfall legges i kompost. Men komposthaugene skal ikke være høyere enn 30 cm, sier dr. Müller, og får ikke bli tunge og fuktige. Bakteriene må ha luft for å arbeide. Mer enn 4-5 uker får komposten i alminnelighet ikke ligge.

VI. Suveren kvalitet

Etter omvisningen på husmorskolen, som også er sentrum for gårdbrukernes kurser og rådslagninger, reiste delegasjonen mange mil for å bese så mange

gårdsbruk som mulig. Avlingene var tildels større enn på de mer tradisjonelt drevne gårder, slik dr. Müller fortalte, og dette beviste i store trekk selv sin egen riktighet.

At kvaliteten var høy, var det mange tegn som tydet på, det viste seg å være overproduksjon av gulrøtter på den tiden, men bondeforeningen hadde flere bestillinger på gulrøtter og andre varer enn de kunne levere.

Dr. Müller ble spurt om det var noen mer påtagelige kvalitetsbevis enn smak og utseende. Han fortalte bl.a. om forsøk av svinn under lagring. Sammenligning med vanlig kunstgjødslede produkter og bondeforeningens biologiske, viste til ut i januar måned et svinn av de kunstgjødslede på mellom 20% og 25%, hos de biologiske produkter bare 3%-5% svinn. Det at produktene er giftfrie får konsumenten på kjøpet.

VII. 18 årig ku med sin 22. kalv

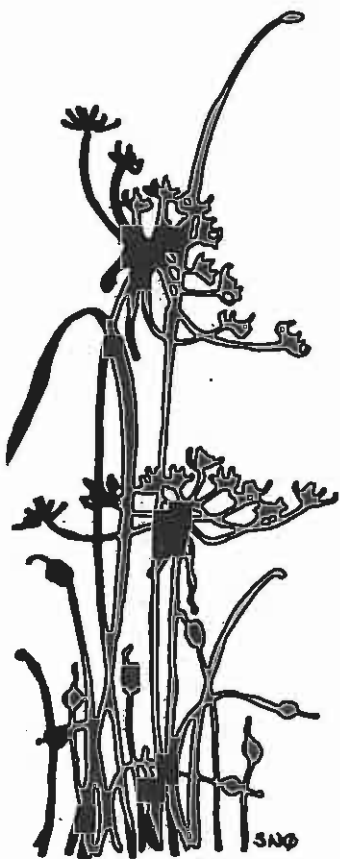
På en av gårdene de besøkte ble en ung gårdbrukerkone spurt hvor gammel kua var som sto ved hennes side. "18 år og går med sin 22. kalv," svarte hun. "Hvordan kan det være mulig?" lød et nytt spørsmål. "Kua er ganske enkelt frisk," lød svaret. Gårdene har ikke noen bekymring med sykdom eller befruktning, la dr. Müller til. Det naturlige jordbruk gir frisk jord, friske planter, dyr og mennesker.

Mens de står i fjøset er det en ting til de spesielt legger merke til, det lukter nesten ikke fjøs. De strør steinmel på gulvet og det binder amoniakken. Steinmel er på samme måte som jorddekking obligatorisk jordforbedring. En del bruker også i komposten spesielle plantepreparater for å forbedre bakteriefloraen.

VIII. En av landets største produsenter

Omsetningen av varene er ypperlig organisert. Hovedkontoret for salg ligger i byen Kerzer, og hovedoppsamlingsstasjonen med vinterlager i Galniz.

Dessuten er det flere mindre oppsamlingsstasjoner rundt om i landet, Detaljforhandlerne leverer produktene i spesialpakninger som er merket "produkter fra biologisk kontrollert jord". De har til og med detaljkunder i de nordiske land. Disse utenlandskunder har en stående ordre som går med nattoget, og postverket gir disse sympatiske forsendelser en spesialpris. Ordrene pakkes i en plastbelagt kartong.

De behøver ikke høyere pris for de biologisk dyrkede produkter, fordi "Bondeforeningen" har vel så lønnsom drift som de kjemisk befengte gårdsbruk. Andre land begynner etter hvert å få øynene opp for nødvendigheten av naturlig jordbruk. Israel har gode meldinger fra sine forsøk.

Metoden er verdifull overalt hvor det er jord som kan dyrkes, sier dr. Müller. Han skulle spesielt ønske metoden gjennomført i India hvor nøden er spesielt stor. Systemet er et holdbart, realistisk alternativ som hele menneskeheten bør være oppmerksom på.

IX. Rik er den som har små behov

Dr. Müller er en uvanlig livfull mann på over 70 år. Han holder alle hovedtråder, leder utdanning, redigerer et uketidsskrift, og et større kvartalstidsskrift. Men han har ingen økonomiske interesser i sitt store arbeide med "Bondeforeningen". Han anser at det ville minske hans tillit for å kunne gjennomføre sin store oppgave. Rik er ikke den som eier meget, men den som har små behov, sier dr. Müller.

X. Lønnsomhet på høyere nivå

De behøver ikke kjøpe kunstgjødsel og sprøytemidler. Det trenges ikke til en jord som lever harmonisk. Man vil ikke forstyrre jordens naturlige sjiktinndeling. De behøver hovedsaklig ikke legge komposter. Størstedelen av det levende materialet tilføres overflaten direkte og får formidde i det rette bakteriemiljø. Gjennom forenkling av arbeidet og varsomhet overfor naturens lover, bevarer disse produsenter jordens, plantenes, dyrenes og naturligvis også menneskenes helse. De får på alle måter et rent økonomisk forsprang framfor de kjemisk innstilte produsenter.

Sist, men ikke minst, de har en livsoppgave som gir hverdagen større mening, de driver et pionerarbeide med ansvar for slekten. Et ansvar som løfter begrepet "lønnsomhet" opp på et langt høyere nivå enn vår tids politiske drakamp.

etterord:

Det er 16 år siden denne artikkelen ble skrevet. Tilslutningen til Müller-Kjeden har økt sakte men sikkert fr ca 650 til ca 1100 bruk. Resultatene i dag viser samme positive tendens i forhold til konvensjonelt jordbruk i Sveits.

Kursendring i landbruket?

Det har skjedd mye oppsiktsvekkende og oppmuntrende i forbindelse med økologisk jordbruk den seinere tida. Her vil jeg nevne et par navn som har vært sentrale:

Sicco Mansholt, tidligere hollandsk landbruksminister og landbrukskommissær i EF fram til 1973, har på mange måter spudd om. Han sto bak den såkalte Mansholtplanen som hadde som mål å innføre mer stor-drift og mekanisering i jordbruket. Nå mener Mansholt at denne politikken har slått feil, og at matvareproduksjonen på lengre sikt bare kan opprettholdes ved biologiske midler.

Mansholt sier i et intervju at de metoder som anvendes i dag er basert på prinsipper som forutsetter teknologiens ubegrensede muligheter. Men i virkeligheten øver vi allerede nå i mange tilfeller vold mot naturen, og har derfor nådd det punkt hvor grensene for økt produksjon er satt.

I varmere strøk, bl.a. i Indonesia hvor Mansholt er godt kjent, har moderne driftsformer medført en betydelig erosjon med nedgang i produksjonen som følge. Dette vil gjøre Javas fruktbare jord til ørken i løpet av tretti år, sier Mansholt.

Han sier videre i intervjuet at vi må bringe landbruket tilbake til gjenbrukssystemet på samme måte som i naturen. "Jeg er overbevist om at hvis vi fortsetter som nå, vil det ikke være mulig å fø verdens befolkning. Hvis vi derimot dyrker jorda biologisk, vil vi kunne fortsette i ubegrenset tid. Det lukkede kretsløpslandbruk er det eneste som kan sikre en vedvarende høy matvareproduksjon", sier den tidligere EF-ministeren.

Bob Bergland, tidligere landbruksminister i USA under Carter, besøkte i 1978 sitt hjemsted i Minnesota. Der traff han en bonde som dyrket jorda si på 6000 mål etter økologiske metoder, altså uten kunstgjødsel og giftsprøyting. Dette førte til at Bergland nedsatte en arbeidsgruppe på ti forskere med forskjellige spesialfelt for å undersøke om den gården han hadde vært på var et særtilfelle. Resultatet av arbeidsgruppens undersøkelser kom ut i en rapport i juli 1980 (USDA-rapporten).

Rapporten var antakelig overraskende for mange. Den regner med at det er minst 20.000 øko-bruk i USA. 69 av disse ble analysert nærmere, og de kom meget godt ut av det. Myten om at de som drev biologisk jordbruk var "utfrika avhoppere" fra 60-åra fikk ingen støtte.

I rapporten er man forbauset over hvor godt det lyktes de økologiske jordbrukerne å klare ugrasproblemerne, ved mekanisk bekjempelse og sædskifte i stedet for sprøytemidler. Forbruket av arbeidskraft på de undersøkte gårdene ligger 10-20% høyere enn på andre gårder, mens energiforbruket ligger betydelig

- Mansholt har kommet på andre tanker....

lavere. (Det kreves bl.a. 1-2 tonn olje for å produsere 1 tonn nitrogen-gjødsel.)

Undersøkelsene av avlingsutbyttet viser at nitrogenkrevende arter som hvete og mais, gir større avlinger på konvensjonelle bruk. Mindre krevende arter som soyabønner og havre, gir forholdsvis jevnt utbytte - litt bedre på økologisk drevne gårder.

Når de sammenlignet økologisk og konvensjonelt drevne gårder som dyrker samme vekster, viser undersøkelsen at de har omlag samme netto utbytte ved gårdsdrifta.

Et resultat av disse undersøkelsene som Bob Bergland satte i gang, er at det nå er ansatt en koordinator for økologisk jordbruk i det amerikanske landbruksdepartementet. Han skal sørge for kontakt mellom jordbrukerne og myndighetene, og for at hensynet til disse brukerne blir ivaretatt i lovforslag og andre forordninger. Det skal oppbygges et informasjonssenter, og det skal sørges for at tilstrekkelig forskning og utdanning kommer i gang.

Her i Norge er også positive ting på gang. Våren -81 ble den første forsøksringen for biologisk jordbruk oppretta. Institutt for jordkultur ved NLH skal foreta undersøkelser hos biologiske dyrkere. Noiges landbruksvitenskapelige forskningsråd (NLVF) vil avsette en person til å skaffe oversikt over utenlandsk forskning og litteratur om biologisk dyrking. Så det ser ut som ting er på gang, selv om det er langt igjen.

Så er det bare å håpe at disse positive signalene vil bli fulgt opp, og at de snart vil få innvirkning på forvaltningen av de knappe jordreservene vi rår over.

Vil økologisk jordbruk føre til hungerkatastrofe?

Det hardeste argumentet som blir brukt mot økologisk jordbruk, er at det vil føre til hungerkatastrofe, fordi avlingene totalt vil bli mindre.

Omlegging fra konvensjonell til økologisk drift er ikke gjort på en sesong. Jord som blir kunstgjødslet år etter år blir "kunstgjødselvant", og den vil ha dårligere motstandskraft mot sykdommer. Når jorda har vært gjennom en omleggingsfase (3 - 10 år), og blitt sunn, viser undersøkelser at økologisk jordbruk kan konkurrere godt med industrijordbruket.

Om vi ønsker å etterlate brukbar dyrkingsjord til våre etterkommere, og gi dem en sjanse til å overleve, bør dagens jordbruksutvikling ta en annen retning. Det er store arealer som hvert år blir ubrukelige til dyrkingsjord. Mange rapporter viser en skremmende tendens for det jordsmann vi er så avhengige av. I mange tropiske strøk vil en i dag finne ørken der det tidligere ble dyrket mat.

Hvis denne utviklingen fortsetter, kan en heller driste seg til å si at det konvensjonelle jordbruket på sikt vil føre til hungerkatastrofe.

Vi har bare en jord, og ingen i reserve. La oss være gode forvaltere!

Ø.K.

Sjølberging i en krisetid

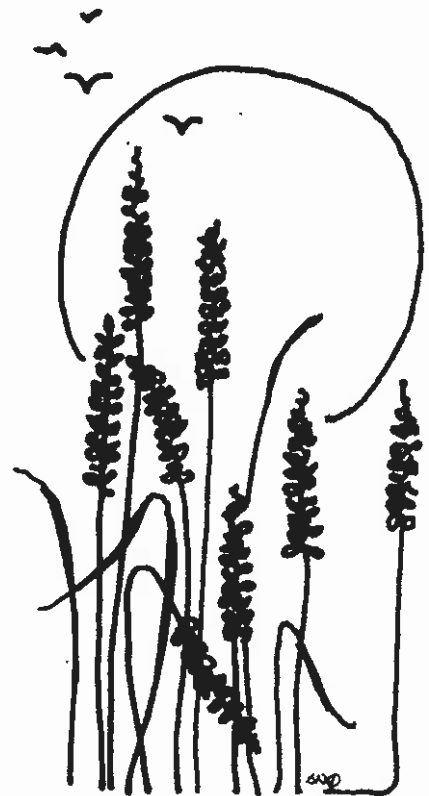
Foredrag holdt på SOS-kurs på
Slora februar 1981.

For 6 år siden ble det tent en visjon i dypet av min personlighet. Jeg så for meg kristne som forlot storbysentraene og flyttet ut til avsidesliggende gårder i bygde-Norge for å danne fellesskap og være sjølberga.

For litt over ett år siden prata jeg med lederen for Youth With A Mission (tilsvarende Ungdom i Oppdrag i Norge), Loren Cunningham. Han fortalte at for tilsvarende mange år siden hadde Gud lagt det samme på hans hjerte: At kristne skulle kjøpe opp gårder.

Samtidig som dette ønsket begynte å spire fram i meg, fikk jeg næring og støtte i boka "Visjoner" som David Wilkerson hadde skrevet. Han forutsa at i de kommende økonomiske krisetider ville det bli en masseflukt fra byene og ut på landet "for å kjøpe opp jord".

For en tid siden kom jeg over et skriftsted i Markus som jeg ikke virkelig hadde lagt merke til før. Jesus sa: "sannelig sier jeg dere. Det er ingen som har forlatt hus eller brødre eller søstre eller mor eller far eller barn eller akrer for minskyld og evangeliets skyld, uten at han skal få hundre-fold igjen, nu her i tiden hus og brødre og søstre, mødre og barn og AKRER UNDER FORFØLGELSER... og i den kommende verden evig liv." (Markus 10, 29 - 30)

Mitt anliggende er ikke å hevde at det er noe mer "bibelsk" og kristelig å bo på landsbygda enn i storbyen. Men det det dreier seg om for oss kristne, er å forberede oss på de tidene som vil komme. Også på det rent praktiske plan.

Ser vi på verdenssituasjonen i dag, ser det ikke særlig lyst ut. Her i Norge er det fremdeles fredstid og velstandssamfunnet har enda ikke rakne helt. Da velferden florerte i Egypt, oppreiste Gud en mann, Josef, som på det rent praktiske plan forberedte folket på en krisetid. Det gjorde han ved å lagre opp korn i de sju overflodsårene, slik at folket ikke skulle lide noen nød i de magre årene som ville komme.

Det er ikke først og fremst hamstring jeg er ute etter. Jeg tror mer på et nettverk av kristne gårdsfelleskap/jordbrukssentra som veit hva det vil si å kunne greie seg sjøl.

Jeg og mange med meg tror at vi lever i de siste tider. Hvis vi tar Bibelens profetier om de siste tider alvorlig, må vi også innse at det vil komme en tid hvor vi som kristne ikke vil ha lov til å kjøpe

og handle varer. Når Antikrist skal regjere vil Guds sanne folk nekte å ta imot hans handlemerke, og da må vi innrette oss slik at vi kan berge oss sjøl og hjelpe hverandre.

Når det har vært snakk om å drive jorda, er det ikke så ofte at nettopp dette aspektet er blitt trukket fram. Selvfølgelig er det massevis av andre grunner for å drive gårdsbruk, men det er ikke de jeg først og fremst ønsker å belyse her.

Under andre verdenskrig så vi hvordan byene først ble lammet. Landsbygda ble ikke rammet på samme måte, og tilgangen på mat og ressurser var større der.

Mange gårder og en god del jord er blitt lagt brakk siden den gang. Dette er en utfordring til oss kristne.

I en ny krigssituasjon står vi mye dårligere rusta enn for 40 år siden. Over halvparten av maten vår blir importert fra utlandet. Vi er til enhver tid avhengige av disse forsyningene for å stille sulten vår (pluss de konstruerte ekstrabehov vi har laget oss sjøl). Hvis disse importforbindelsene bryter sammen, hvilket er svært så sannsynlig i en ny storkonflikt i verden i dag, - hva gjør vi da?

Det som er enda mer skremmende er at nesten alt jordbruket i Norge også står i fare for å bryte sammen i en krisesituasjon. Jorbruket har nemlig gjort seg totalt avhengig av oljen. En stans eller drastisk nedgang i dieselforsyningene vil lamme enhver traktor og kunstgjødselspreder. Beredskapstanker med diesel bygges nå på enkelte store gårder, men de har begrenset varighet og er få i antall.

Generasjoners oppsamlede kunnskaper og erfaringer om hvordan man skal livbergeseg uten diesel og tilbehør, er en forgangen lekse for den jamne bonde i dag.

I en krisesituasjon må det ikke-mekaniserte jordbruk igjen få sin rettmessige plass. Det gjelder å skaffe seg kunnskaper om hvordan jordbruket ble drevet før mekaniseringen satte inn for fullt. Enda finnes det en del mennesker, de fleste er gamle, som sitter inne med mye lærdom, men den holder på å gå tapt.

Jeg tror at hesten vil komme tilbake til det norske landbruk. I Sverige er det skjedd en renessanse for skogshesten, og det er tenden-

ser som tyder på at det samme kan skje i Norge. Inflasjonen har ikke gjort høyet dyrere (når du dyrker det sjøl), mens drivstoffutgifter til bil og traktor stadig stiger. En nabobonde som også driver med hest sa til meg: "Det blir mer og mer lønnsomt for meg å drive med hest for hver dag som går". Det kan være lurt å ta seg jobb hos en erfaren hestebonde en tid og lære de forskjellige arbeidsoperasjonene både i onnetida om sommeren og i skogen vinterstid. Hvor mange er det i dag som for eksempel kan sko en hest? For å stå bedre rusta til å greie seg seinere, er det å kunne bruke en hest nyttig lærdom.

Når det gjelder sauene så tror jeg den, spesielt for "sjølbergere", vil bli enda mer nyttig å ha i årene som kommer. Ulla begynner igjen å vinne anerkjennelse. I en energikrisetid har folk begynt å forlate syntetiske stoffer til fordel for bl.a. ull i tekstilene. Å klippe sauene, samt å tilvirke ulla, er nyttige og nødvendige ting å kunne. Det er i det hele tatt mye som kan være nyttig å ta meg seg. Man kan aldri lære for mye.

Den største vanskeligheten landbruket står overfor nå er problem-

et med overproduksjon. Først fikk vi overskudd på kumjolk, og nå ser det ut til å bli avsetningsvansker i både geitemjolk- og sauekjøttproduksjonen. På disse feltene er vi "for mye sjølforsynt", mens andre felt ligger mer "brakk". Spesielt innenfor frukt, bær og grønnsakdyrking er det store muligheter for økt norsk produksjon. Mere norsk korn kunne med fordel vært brukt til matmjøl, og kraftforimporten må bli redusert betraktelig.

Tenk om vi som kristne kunne være et foregangsfolk innenfor landbruket! Slik nybrottsmannen og åndshøvdingen Hans Nielsen Hauge var det i sin tid. En av Huges nære venner, Ole Jakob Svanøen, gikk i spissen for å kjøpe opp en hel øy, - Svanøya i Sunnfjord med sine fem gårder. Med mølle og skipsverft kom denne på reine haugianske hender. Den fungerte også som et tilfluktssted for haugianerne under forfølgelsene mot dem.

Hauge hadde også et ekspanderende og framtidsrettet syn på jordbruket, og noe av den første mekaniseringa sprang også ut fra hans virksomhet. Det kan jo være forståelig ut fra forholdene i forrige århundre. Men i dag har mekaniseringsprosessen innen jordbruket kommet så overveldende langt at vi som kristne må tenke framtidsrettet med tilbakerettet blikk: Før kraftfor og kunstgjødsel og andre "lettvintmidler" erstattet et mer natur- og ressursvennlig jordbruk. Og ut fra det lære sjølberging.

Ø.F.H.

LITTERATUR

Dr. Hans Cibulka: LEVENDE FRUKTBAR JORD (organisk biologisk)
Bestilles hos I. Torp, Moltebergvn.18, 1700 Sarpsborg

FÖR EN FRISK JORD - en grundkurs i organisk biologisk odling, 98 s.
Bestilles fra Bengt Rosendahl, Vejby - 657, S-26200 Ängelholm

Henning E. Segerros: FRUKT OG BÆR UTEN GIFT, Cappelen
- " - : GRØNSAKER UTEN GIFT, - " -

Troels V. Østergaard: ØKOLOGISK KØKKENHAGE, 80s. ca.50 Dkr.
Skarv naturforlag, Kongevejen 45, DK-2840 Holte

Stein Jarving: EN HÅNDBOK I ORGANISK HAGEBRUK, 108s. 25 kr.
Bestilles fra Regnbuetrykk, Postboks 2169, 7001 Trondheim

Philbrick & Gregg: SAMDYRKING, 80s. 24 kr.
Regnbuetrykk

Øyvind Larsen: ØKOLOGISK JORDBRUK, 70s. 15 kr.
Bestilles fra Ø. Larsen, Vingereid, 3960 Stathelle

ØKOLOGISK LANDBRUK - rapport fra seminar ved Telemark Distrikthøg-
skole, 25.-26. april 1980. 130s. 50 kr.
Bestilles fra Alternativ jordbruksgruppe v/Tor Næss, TDH,3800Bø
(inneholder også fyldig litteraturliste)

Hefte fra INTERNATIONELL KONFERENS I BIOLOGISK ODLING, 24.-25. mars
1981 i Malmø. ca. 15kr.
Bestilles fra NATURA, Almarkarød, S-24200 H88r

Eivind Børresen: ALTERNATIVT SMÅBRUK - VÅRT SISTE HÅP, Cappelen

John & Sally Seymour: SJØLBERGING, Gyldendal - Fakkeltbok
(Større utgave av samme bok på dansk Gyldendal)

AKTUELLE T I D S K R I F T E R :

Norsk: JORDSØKARSAMBANDET - 4 nr. årlig, 60 kr.
Herman Foss gt. 9, 5000 Bergen

Dansk: P Ø - PRAKTISK ØKOLOGI - 4 nr. årlig, Nkr. 40
Skarv naturforlag, Kongevejen 45B, DK-2840 Holte

Svensk: KONTAKT - Organisk biologisk - 4nr. årlig, 40 Skr.
Orbio, Box 6002, S-60006 Norrköping

Svensk: ODLAREN - Organ för Svenska Förbundet för organisk
biologisk odling - 6 nr. årlig, 70 Skr.
Bengt Rosendahl, Vejby - 657, 26200 Ängelholm

Bokanmeldelse:

Francis A. Schaeffer:

"Pollution and the Death
of Man - A Christian
View of Ecology"

~ Tyndale, 1970

Når vi har med jorda og skaperverket å gjøre, er det vår forståelse av naturen som avgjør hvordan vi vil forholde oss til den. Vårt syn preger vår handling. Vi er slik vi tenker, og vi handler slik vi er. (jfr. Ordspr. 23,7). Derfor er det så viktig at vår tankegang og våre drivkrefter hele tida lar seg korrigere av Bibelens ord, der vi finner den kristne virkelighetsforståelsen. En virkelighetsforståelse som innbefatter både Gud, universet, menneskene og naturen. Naturforståelsen er en viktig del av virkelighetsforståelsen. Den kristne livsanskuelse gir både mennesket sitt store menneskeverd og naturen sitt berettigede naturverd. På det plan Gud skapte ga han mennesket sin menneskelighet, fjellene sin fjellighet og jorda sin jordlighet, for å si det litt poetisk og sjølkomponert.

En gjennomreflektert kristen naturforståelse er ikke bare sunn, ekte og riktig, men det er det beste svaret som finnes overfor øko-krisa.

En kristen som i vår tid har jobba spesielt med disse tankene, er teologen og filosofen Francis Schaeffer. Vel kjent for sitt forfatterskap av et tyvetalls bøker, og sin innflytelsesrike virksomhet fra kommuniteten L'Abri i de sveitsiske alper.

Schaeffer kastet sig inn i øko-debatten lenge før miljøvernsspørsmålene ble et allment samtaleemne. Med utgangspunkt i en kristen virkelighetsforståelse går han spesielt til felts mot panteismen, samtidig som han klart tar avstand fra en kristendomsform som skiller og framhever det åndelige framfor det "naturlige".

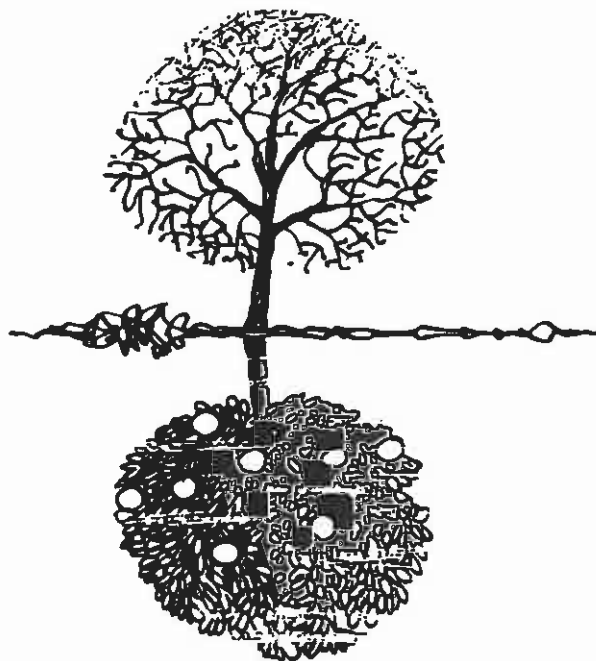
Brodden mot en ålik platonisk kristendomsforståelse er like sterk som mot den østlige tenkningen.

Han refererer to artikler, av Lynn White og Richard Means, og profilerer det kristne natursynet mot deres panteistiske anliggender.

I panteismen, sier Schaeffer, er det ikke naturen som får en opphøyet plass, men mennesket som får en fornedret plass. Mennesket blir ikke mer verdt enn grasstrået. Selv betegner han panteismen for det han kaller "pan-all-ting-isme!" Noe som egentlig er åpent for alt, ettersom hva vi poder inn i den av tanker og følelser.

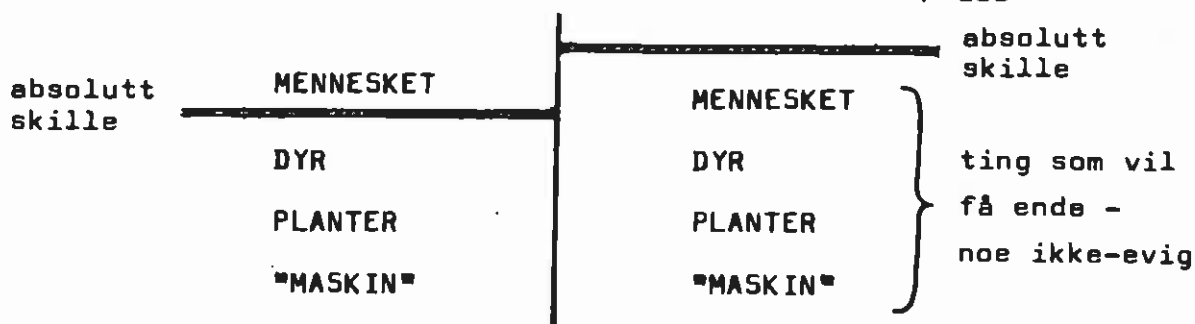
Ut fra panteismen må alt rundt oss i naturen betraktes som en forlengelse av Guds vesen. "Men", spør Schaeffer, "hvordan har man da en løsning for naturens tofoldige ansikt?" Naturen har jo både et fantastisk skjønt og vennligsinnet ansikt, men samtidig kan den reise seg i sin grusomhet mot skarer av mennesker og knuse dem til døde. Enten må man da lukke øynene totalt for denne ene siden av naturens vesen, eller så ender man opp med at Gud også må være grusom siden naturen kan være grusom.

Det er her det kristne synet på guddommelig skapelse og deretter et syndefall kommer inn. Bibelen lærer oss at Gud skapte verden som noe utenfor seg selv, som noe ekte som virkelig er der. Syndefallet gjør sitt til at det er en brutt linje mellom det egentlige som Gud skapte, og dagens virkelighet. Det vi ser av grusomheter i naturen, er et resultat av syndefallet. Det skjønne som er igjen reflekterer fremdeles Guds skjønnhet.

Schaeffer går videre og sier at selv om Gud står totalt adskilt fra naturen, så har han også gjort et paktforhold med den. Dette paktforholdet gjelder ikke bare mennesket, men alt liv som rører seg. (Se 1.Mos. 9: historien om Noah og regnbuen:) Han setter opp dette i en interessant figur:

DEN PERSONLIGE OG UENDELIGE, GUD

Gud er både personlig og uendelig. I forhold til hans personlighet er det vi som mennesker er skapt i hans bilde. Som skapt i Guds Bilde, er vi gitt en unik plass i universet, og vår tilhørighet er ene og alene "oppover". Når det gjelder Guds uendelighet, hans evige storhet, deler vi helt og fullt kår med all annen skapning. På samme tid er vi altså ett med naturen, og vi er forskjellig fra den.

Med ordet "maskin" mener han ikke noe teknologisk, men alt det andre i universet som fungerer systematisk og lovmessig, enten fysisk eller kjemisk.

I den andre halvdel av boka, som er mer praktisk rettet, tar Schaeffer opp hvordan vi som kristne skal jobbe for en dyptgående og vidtrekkende helbredelse av vårt forhold til naturen, og de sår vi har påført den. Vi trenger å gjenopplive våre estetiske

sanser og elske skjønnhet. Helbredes til å elske skjønnhet!

Han mener at på samme måte som vår døde kultur har "tingliggjort" kvinnen til et sexobjekt, har vi "tingliggjort" naturen og gjort den til gjenstand for vår grådighet. Et område der vi uhemmet kan utfolde vår rå egoisme, uten å ta hensyn til naturens egenverdi. Faktisk går Schaeffer så langt som til å spørre om vi i det hele tatt elsker Gud, hvis vi ikke virkelig elsker det han elsker, nemlig det hele skaperverk - mennesker, dyr, natur.

Han anvender også sitt syn overfor konkrete saker som kraftutbyggingen i Sveits, asfaltjunglene i USA og kullindustrien i England.

Videre sier Schaeffer at kirken i vår tid mister mye av muligheten til å nå den unge generasjon med evangeliet. Mange av dem som har et virkelig sensitivt forhold til naturen, vender seg til freaker-grupper eller ulike "økogrupperinger", siden de opplever at kristne ikke bryr seg om naturens skjønnhet eller natur i det hele tatt.

Men, vi kristne skulle jo være de mennesker som kunne være en lev-

ende framvisning av sannheten, fundamentert i Bibelens livsanskuelse midt i vår tids panteistiske og antroposentriske tenkning. Leve slik at vi kunne frambringe en "sosiologisk helbredelse", noe humanismen har lengtet og ropt etter, men like vel ikke greid å virkeliggjøre.

Dette er vårt kall som kristne medskapninger!

Boka er hermed anbefalt!

Ø.F.H.

~ Frihet ~

Den sterke og særegne porsduften slo imot meg i det jeg kom opp på toppen av høydedraget. En eksotisk stemning lå i lufta, mens morgentåken lå rundt fjelltoppene omkring og doggen enda var i graset. Myra lå stille bortenfor det gamle kvernhuset, og oretrærne bøyde seg regntunge mot bakken på oversiden av stien.

Kyra våre fikk være ute hele natta, og like spennende var det hver morgen å se hvor vi ville finne dem igjen. Sammen med dem beitet en hest av traverblood, og sammen med meg ruslet våre trofaste hunder. Vi stoppet opp ved det gamle kvernhuset. Hundene været i lufta, mens jeg iokket på kyra. I det

fjerne kunne det høres ei bjølle. Enten var det hesten som hadde ei bjølle med en dypere klang, eller så var det bjøllekua vår som svarte.

Denne sommeren håndmjølka vi kyra i skogen. Hogde et par små bjørker ved kverna og rigga til en "bås" langs den klukkende bekken. Nostalgi eller idealisme? Kanskje begge deler, men mest av det siste. Dessuten måtte vi skifte gulv i fjøset hjemme på gården. Som entusiastisk håndmjølker og natur elsker ble dette et av de sterkeste minner jeg fikk ta med meg fra årene i et gårdskollektiv. Realistisk romantikk anno 1980. Knallhardt slit med arbeid fra morgen til kveld, men med storhet-

en og helligheten i behold. Kroppen sliten, men hjertet rikt.

Lufta rundt meg var full av fuktighet, og insektene summet rundt omkring. Over stubb og stein i kupert landskap gikk det. Gjennom tett og vått buskas bante vi oss vei. Dyvåte kom vi fram til rasteplassen som våre firbente venner hadde funnet seg i løpet av morgentimene.

Kyre lå halvdøse borte ved skogkanten, mens hesten vrinsket, fornøyd over å se oss igjen. Aldri hadde jeg trodd det kunne skjule seg et slikt mangfold av egenskaper i et dyr. Å se en hest oppføre seg som den mest trente gjeterhund var et helt spesielt syn.

Bjefrende hunder sørget for at siste rest av dorøket forsvant fra kyra. De stablet seg opp på beina, og hesten tok seg så av den videre gjetinga. I fullt trav bar det gjennom skogholtet for både kyr og hest. Jurene klaska mellom bakbeina på de avgjelda kyra der de tok seg fram i terrenget. Nærmest som forvokste fjellgeiter å se til når det gjaldt spenstighet og terrengbeherskelse.

Så bar det ut på myra. Hesten trave systematisk på kryss og tvers bak kyra for å drive dem opp mot mjølkeplassen. Når de fikk mjøl, visste den at det vanka en godbit

med havre på den også. Myra bar heldigvis godt til myr å være, selv om det regna i strie strømmer. Skikkelig vestlandsklima i vestlandsterreng. Trolsk og fascinerende.

Vel framme ved "skogsåsen" fikk jeg tjora opp kyra til hvert sitt tre. De som ikk mjølka fikk gå fritt omkring. Godt var det å få ta fram mjølkekrakken. Kua sto der helt andektig - rolig. Mjølke spruta i bøtta. Ingen andre lyder var å høre enn mjølkespruten, den rislende bekken og insektene som summa. Stillheten rådet. Her fikk man lønn for strev. Gras fikk bli til mjølk. Varmen kom tilbake i henda eterhvert som skummet steg høyere i bøtta. Nærkontakt med livet. Velgjørende massasje for både mennesker og dyr.

Vel ferdig. Dyra ble sluppet løs. Så vassa hundene og jeg over bekken med full mjølkebøtte nedover til gården og slåttedagen som lå og ventet på innsats. Tenkte på hvordan både dyr og mennesker er skapt til frihet. Esaias sier: "Lykkelige er dere som sår ved alle bakker og lar okse og esel streife fritt omkring."

Ø.F.H.

Fra dansen rundt GULLKALVEN ~

~ til dansen rundt GULLROTA

(En selvransakelse)

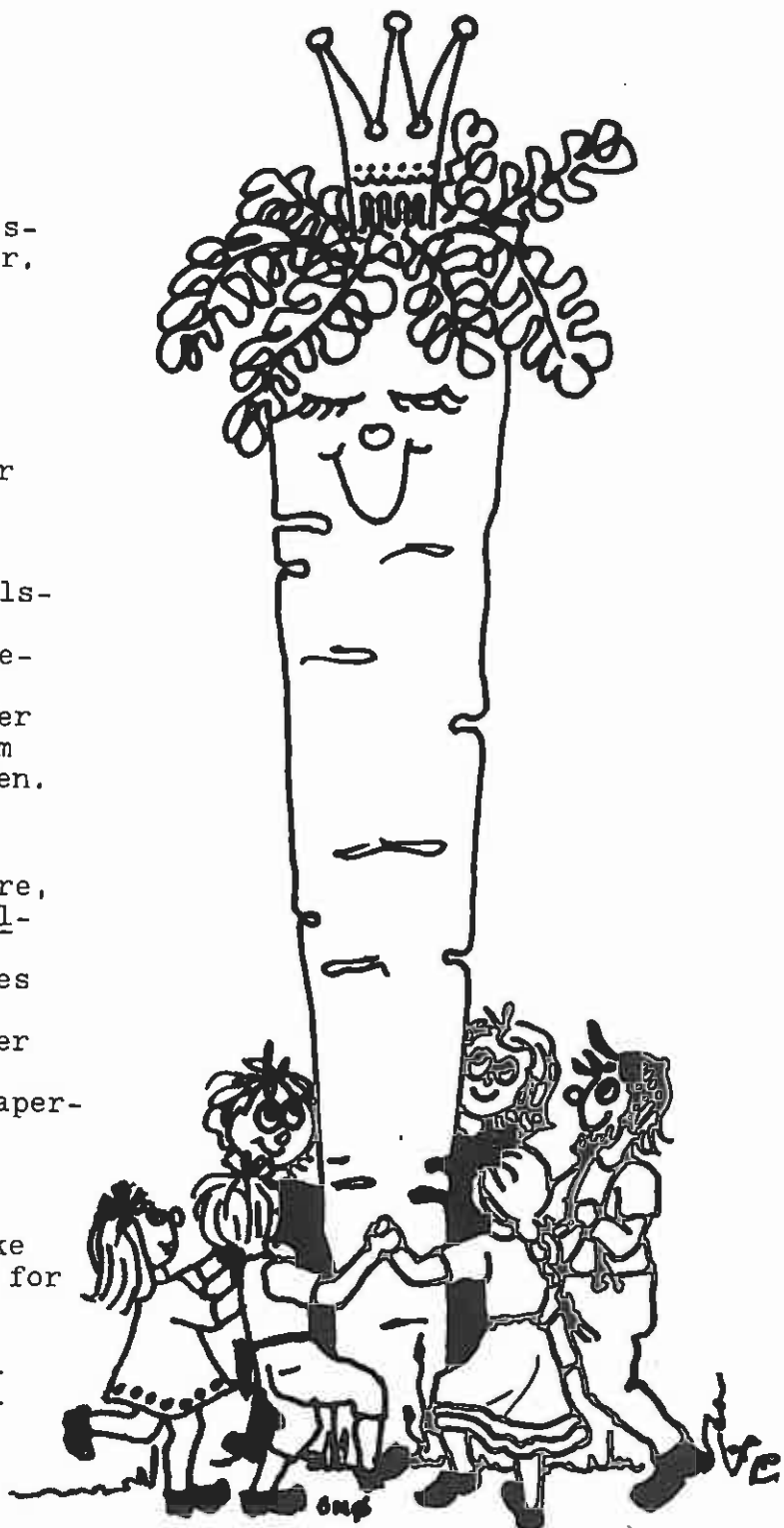
Gulrota, den er gull verd. Egner seg like bra for de helfrelste vegetarianere som for mer moderate råkostsympatiserende Mennesker. Den kan med fordel dyrkes økologisk, og tilfører de som spiser den et kildevell av ny livskraft, energi og masse A-vitaminer. Gulrota, den er løsningen for det 20. århundrets usunne mennesker. Ta en bit usprøytet gulrot hver morgen og du skal leve lenge i landet. Spis en porsjon giftfri råkost til middagen og du blir rensset tvers igjennom. Enhver blir salig i sin gulrottro.

Dypt inni hjertet til oss gulrotelskere vrenger det seg en kollektiv kvalme over den altomgripende materialismen og den forgudede teknologien. En kvalme og et opprør over et samfunnsystem som har vekst som Avgud ned sin dans rundt gullkalven.

Men dansetrinnene kan danses videre, - bare rundt et annet objekt. Gulrotdansen kan avløse gullkalvdansen. Det gode kan bli det bestes fiende. Det som er godt og pent kan bli en erstatning for det aller beste. La oss være våkne så vi ikke dyrker skapningen framfor Skaperen.

Jesus er sentrum for våre liv, ikke gulrota. Jesus må få være sentret for vår oppmerksomhet. Det er Jesus som gjør mennesket helt, ikke naturen alene. Det er Jesus som bygger det nye mennesket, ikke råkosten. For mennesket lever ikke av råkost alene, men av hvert ord som går ut av Guds munn.

Ø.F.H.

KAN ELVER OG SKOGER HA RETTIGHETER ?

av Torstein Eckhoff

Med forfatterens tillatelse gjengir vi denne artikkelen, som tidligere er trykt i "Hefte for kritisk juss" nr. 1/80.

Hvis noen hadde spurt meg for et år siden om det har noe for seg å anse elver, sjøer, skoger, fjell og andre naturområder for å ha rettigheter og for å kunne være parter i rettssaker, ville jeg ha svart "sludder!". Men etter å ha lest en artikkel av den amerikanske juristen Christopher D. Stone er jeg kommet på andre tanker. Artikkelen har som tittel "Should Trees Have Standing?". Den ble opprinnelig publisert i Southern California Law Review i 1972 i anledning en rettssak som verserte da, og er senere gitt ut i bokform (Los Altos, Calif. 1974) sammen med høyesteretts avgjørelse i saken.

Den nevnte saken kom opp fordi myndighetene hadde gitt Walt Disney-konsernet tillatelse til å bygge ut Mineral King Valley - et uberørt naturområde i Sierra Nevada-fjellene - med moteller, restaurant og andre anlegg til en samlet verdi av 35 millioner dollars. En forening hadde reist sak for å forhindre dette. Men søksmålet ble avvist av den federale distriktsdomstol med den begrunnelse at foreningen ikke hadde rettslig interesse i å motsette

seg utbyggingen. Før saken kom opp for den federale høyesterett, hadde imidlertid Stone fått publisert sin artikkel, og den satte sterkere spor etter seg enn man kunne ha ventet. Riktig nok ble utfallet det samme som i distriktsdomstolen. Men tre av de syv dommerne som voterte i høyesterett, ga sin tilslutning til Stones synspunkter. De stemte for at saken skulle fremmes, bl.a. med den begrunnelse at foreningen kunne betraktes som representant for vedkommende naturområde, og at naturområder burde gis rett til å "føre sak for sin egen bevarelse".

I sin argumentasjon for at naturområder bør anses som rettssubjekter, tar Stone utgangspunkt i rettshistorien. Oppfatninger om hvem som kan inneha rettigheter, har skiftet gjennom tidene. Og til enhver tid har de oppfatninger som man da har hatt om dette, fortonet seg som naturgitte og selvsagte. Det ble f.eks. i sin tid ansett som selvsagt at slaver var ting som man eide, og som ikke selv kunne ha rettigheter. Kvinners rettsevne har heller ikke alltid vært anerkjent. Små barn er mange steder blitt ansett for helt rettsløse, slik at foreldrene fritt kunne sette dem ut for å dø, hvis de ikke ville ha dem. Og i tidligere

tider ville nok noen ha ansett våre ideer om at juridiske personer kan ha rettigheter og plikter, for å være absurde.

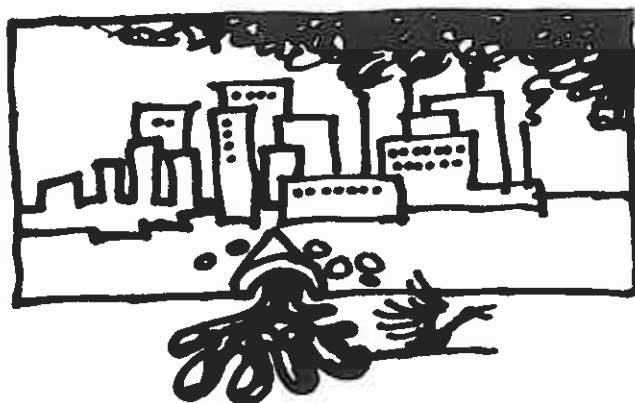
Stone nevner noen illustrerende eksempler på hvordan avgrensninger av kretsen av fullverdige rettssubjekter er blitt ansett som naturgitte. I 1854 antok f.eks. Californias høyesterett at kinesere ikke kunne opptre som vitner i saker mot hvite fordi de tilhørte en "rase som naturen viser er mindreverdige". Og da den første kvinne søkte om advokatbevilling i Wisconsin i 1875 ble hun avvist med denne begrunnelse:

"Naturens lov har bestemt og utrustet det kvinnelige kjønn til å føde og fostre barn, og for å holde oppsyn i hjemmene... Kvinnens spesielle egenskaper, hennes fine ynde, hennes ømme følsomhet, hennes renhet, hennes fintfølelse, hennes emosjonelle impulser, hennes underordning av hard fornuft under medfølelse, er sannelig ikke egenskaper for juridiske stridigheter. Naturen har utstyrt kvinnen like lite for domskonfliktene i rettssalen som for de fysiske konflikter på slagmarken."

Vi har lignende eksempler fra vårt eget land. Da grunnloven ble gitt, anså man det for så selvsagt at kvinner ikke kunne inneha embeter, at man ikke fant det nødvendig å si det uttrykkelig i grl.§92. Ved at paragrafen ble innledet med ordene "Til Embeder i Staten maa alene udnævnes....norske Borgere" var det etter datidens oppfatning gjort tilstrekkelig klart at bare menn kom på tale. Og da man i 1901 ville åpne adgang for kvinner til visse embeter, fant man det nødvendig å gi paragrafen en tilføyelse om at det kunne bestemmes ved lov i hvilken utstrekning ²⁾ kvinner kunne ansettes i embeter²⁾.

Like utenkelig som man i 1914 anså det for å være at kvinner kunne være "norske Borgere" og inneha embeter, er det vel for de fleste i dag å betrakte elver og skoger som innehavere av rettigheter. Men egentlig er skrittet ikke så langt fra f.eks. å anse en formuesmasse som er gjort til en stiftelse som rettssubjekt, til å anlegge et lignende synspunkt på naturverdier.

Stone mener ikke at naturområder skal kunne ha alle slags rettigheter. Det er først og fremst retten til beskyttelse mot inngrep han har i tankene. Og han mener ikke at denne rett skal være absolutt, slik at f.eks. hugging av trær blir forbudt. Men det skal være en rett for naturområdene å bli forsvart mot inngrep på en slik måte at alle relevante mot hensyn blir tatt i betraktning.

Men hva oppnår man egentlig ved å betrakte naturområdet som rettighetshaver, vil kanskje noen spørre. Er det nødvendig å gjøre bruk av en så kunstig konstruksjon for å effektivisere miljøvernet? Ville man ikke oppnå det samme ved å utvide interesserte personers og organisasjoners søksmålsadgang?

Nei, ikke helt, tror jeg. For så lenge det er personer og organisasjoner som anses som parter, vil disse interesser bli vurdert hver for seg. Ofte vil de interesser som taler mot et naturinngrep, være av forskjellige slag. Noen av interessene kan f.eks. være knyttet til jordbruk eller skogbruk, andre til fiske, jakt og friluftsliv, eller til det å unngå forsøpling og forurensing. Undertiden er interessene spredt på så mange hender at ingen enkeltperson anses for å fylle søksmålsbetingelsene eller for å ha noen materiell rett til å motsette seg de miljøforstyrrelser som finner sted. Og det finnes ikke alltid noen organisasjon som kan representere alle. For de som skades eller sjeneres av et naturinngrep har ofte delvis motstridende interesser. Og selv om det finnes søksmålsberettigede personer eller organisasjoner, er det ikke sikkert at noen av dem vil ta ubehaget og utgiftene ved å gå til sak. At noen av dem blir "kjøpt ut" ved at de får erstatning eller loves arbeidsplasser eller skatteinntekter eller andre fordeler, er også en nærliggende mulighet.

Ved å betrakte naturområdet som rettighetshaver, kunne man få koordinert alle interesser som taler mot inngrep. Både prosessuelt og materielt vil miljøvern hensynene veie tyngre hvis de kan legges samlet i vektskålen. Det kan også være at elven eller skogen alt i alt har flere grunner for å bli bevart enn de interesserte menneskene har til sammen. For når den selv opptrer som part vil det tre klart fram at såvel økonomiske som ikke-økonomiske interesser skal telle, og at det skal tas hensyn til både nåtid og framtid. Og om f.eks. nålevende grunneiere eller beiteberettigede får erstattet de tap de lider, er ikke dermed skaden på elven eller skogen avverget.

At skoger, elver og fjell ikke selv kan tale sin sak, er etter Stones oppfatning ingen innvending mot å betrakte dem som rettighetshavere og saksøkere. Det finnes også idag en mengde rettssubjekter som ikke kan det. F.eks. små barn, sinnssyke, aksjeselskaper og stater. Hvis et slikt subjekt ikke på forhånd har noen som kan tale for seg, pleier man å oppnevne en som kan det, f.eks. en verge eller en bobestyrer. Det samme kunne man gjøre for naturområder.

Den ordning Stone tenker seg, går altså ut på at når en eller annen "venn" av elven eller skogen ser at den er truet, kan han henvende seg til en domstol og få oppnevnt en "verge" for den. Vergen kan være en enkeltperson eller en organisasjon som anses egnet for oppgaven. Det må bl.a. høre til vergens gjøremål å ta kontakt med de enkeltpersoner og organisasjoner m.v. som han antar han ha felles interesser med naturområdet. Og han kan enten alene eller sammen med dem ta de skritt som anses

påkrevet for å forsvare sin "myndling". Å gå til rettssak er ikke det eneste alternativ som kan komme på tale. Det skal også høre til vergens oppgaver å tale myndlingens sak overfor lovgivere, forvaltningsorganer og andre som kan øve innflytelse.

Et eksempel fra norsk rettspraksis på at en slik ordning kunne vært hensiktsmessig, har vi i RG 1961, s.83: En kommune hadde fått tillatelse til å slippe ut kloakkvann i Gjersjøelven på betingelse av at det ble filtrert. Da det påbudte filter ikke ble anbrakt, reiste en grunneier sak med krav om at kommunen skulle forbys å slippe ut kloakkvannet, men fikk ikke medhold. Retten begrunnet sin avgjørelse med at påbudet om filter ikke var satt opp av hensyn til grunneiene, men av hensyn til badevannet i Oslofjorden.

Hadde man her fått oppnevnt en "verge" for badevannet som på vegne av dette kunne tre inn i saken, kunne resultatet ha blitt et annet.

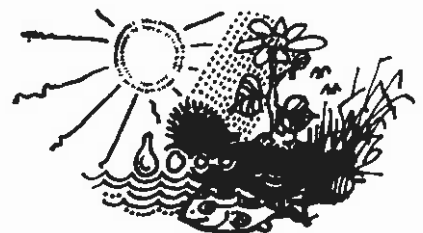
Fremdeles vil kanskje noen innvende at regler om oppnevning av en interessekoordinator og talsmann for naturområdet kunne man ha uten at man betraktet naturen som rettighetshaver og part. Til det svarer imidlertid Stone at rettig-

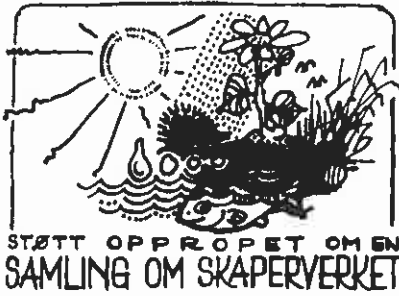
heteskonstruksjonen ikke bare medfører praktiske fordeler, men at den på lang sikt også kan være holdningsskapende. Menneskene må etter hans mening kvitte seg med den selvsentrerte oppfatning at naturen bare er til for deres skyld, og at de derfor kan gjøre med den hva de vil. De må læres til å akseptere at naturen har verdi i seg selv. Kanskje vil en slik, mer ydmyk, holdning overfor naturen komme fremtidens mennesker til gode.

Så langt Stone. Jeg føler meg ikke helt overbevist av hans argumentasjon, men synes at den gir stoff til ettertanke.

FOTNOTER:

- 1) Ordet "standing" betyr i denne forbindelse "rett til å reise sak".
- 2) I 1952 ble det tatt et nytt skritt i retning av likestilling ved at den nevnte tilføyelsen ble sløyfet og ordene "Mænd eller Kvinder" ble føyet til etter "norske Borgere".

S O S -

BROSJYRE

Samling om Skaperverket var representert på "Kirketorget" under Kirkedagene i Trondheim i juli. Vi kunne der presentere oss blant annet med denne helt ferske brosjyren. Støttemedlemmene har fått den sammen med dette småskriftet, og såmannen på forsida er den samme. La han bli en oppfordring til å gi brosjyren videre - og skriv gjerne etter flere til utdeling. Opplaget er 4.000 (3 - 4 ganger mer enn småskriftene), og det kan økes om det trengs.

Harry Månsus som har gitt stoff til brosjyrens hovedoppslag, står sentralt i den kristne miljøbevegelsen i Sverige. Vi er glade for de kontaktene som etter hvert er blitt knyttet den vegen. Det gir inspirasjon og styrke å kunne stå sammen. Vi regner med å kunne ha noen felles arrangementer etter hvert.

Foreløpig har hver enkelt mulighet til å knytte kontakt gjennom litteraturen nedenfor. (Alle norske bokhandlere skaffer svenske og danske bøker på bestilling.)

LITTERATUR om skaperverket og om freds- og miljøbevegelsen

Ole Jensen I vækstens vold Fremads Fokusbøger, Viborg 1976

Agrell/Håkansson/Nilsson Jordan är Herrens
Skeab förlag AB, Kristianstad Boktryckeri AB, Kristianstad 1980

Stefan Edman Jord att älska Om skapelsen och miljökampen
Gummessons Bokförlag, box 6302 S-113 81 Stockholm

Gunnar Edman Den skingrande mosaikens bild Skeab förlag AB

Edman/Håkansson/Månsus/Jonsson m.fl. Den trotsiga lovsången
Gummessons

.. HANDLINGSPROGRAM ..

FOR "SAMLING OM SKAPERVERKET",

VEDTATT PÅ RÅDSMØTE PÅ FOSEN FOLKEHØGSKOLE 30. JULI 1980.

1) SPRE OPPROPET.

Vi fortsetter spredningen av oppropet, som er grunnlaget for bevegelsen.

Det kan skje ved:

a) UTSENDELSE TIL MENIGHETS- OG ORGANISASJONSBLAD ETC:

Det er fint om støttepersoner kan ta kontakt med bladnemnd/redaktør - og i form av intervju o.l. gi stoffet den lokale tilknytning som gjør det ekstra lesverdig.

b) ANNONSERING.

Vi annonserer når vi har konkrete ting å vise til; f.eks. småskrifter som vi gir ut, kurs som arrangeres osv.

c) RUNDBREV.

Vil du utfordre enkeltpersoner om å støtte "samlingen", send deres navn/adresse til sekretariatet, som formidler brev med utfordring fra deg.

2) SPRE TRYKKSAKER.

a) SMÅSKRIFTER.

Vi vil gi ut en serie med småskrifter, enten alene eller i samarbeid med andre.

b) LITTERATURLISTER ETC.

Det vil bli aktuelt å utarbeide lister over litteratur/artikler som har tilknytning til vårt emne.

3) GRUPPEVIRKSOMHET.

Bevegelsen vil i høy grad basere seg på virksomheten i arbeidsgrupper rundt i landet. Disse gruppene tar opp spesielle temaer - eller driver kontaktvirksomhet overfor andre grupper og bevegelser som driver et liknende arbeid.

Gruppenes arbeid bør komme hele "samlingen" til gode, f.eks. ved at de gir ut temanr. av småskriftene.

4) DELTA I MØTER OG SAMLINGER.

Det kommer forespørsler om å delta i møter og menighetssamlinger for å vekke til ansvar for skaperverket. Vi ønsker oss en liste over personer vi kan henvende oss til i denne sammenheng - og vi ber deg frimodig om å melde fra dersom du har mulighet for å gjøre en innsats på området.

5) T A S A M F U N N S A N S V A R .

a) Det er klart at vi som forvaltere av Guds skaperverk har et ansvar for samfunnsutviklingen, enten vi er politikere eller ei. Når det gjelder konkrete naturvernsaker o.l., bør vi arbeide innenfor bestående partier/organisasjoner/aksjoner - der hvor den enkelte tror det gagnar mest.

SAMLING OM SKAPERVERKET skal ikke bli noen ny naturvernorganisasjon, men vil gjerne stimulere til økt oppslutning om det som er i gang.

b) Det vil bli aktuelt å komme med innlegg i tidens debatt - gjennom avisartikler eller på annen måte. Siden vi sannsynligvis ikke har noen entydig felles holdning til konkrete politiske spørsmål, gjør vi vel rett i - i våre uttalelser - å begrense oss til det som bør være "vårt" område, nemlig å

1. vekke til forvalteransvar

2. hevde naturens verdi og rettigheter.

Offentlige uttalelser fra enkeltpersoner eller grupper på vegne av "samlingen", skal gå igjennom styringsgruppen.

INSPIRASJONEN TIL VIDERE HANDLING LIGGER I BØNNEN:

"HERRE, LÆR OSS Å TA VARE PÅ DITT SKAPERVERK !"

SAMLING OM SKAPERVERKET

STYRINGSGRUPPA:

Tor Grønvik, Hurdal Verk Folkehøgskole, 2090 Hurdal
Tlf. 02-98 71 08

Hans Eivind Riise, Myrerskogveien 52 B, Oslo 4
Tlf. 02-57 85 45

Karen Sidsel Solberg, Hager, 2840 Reinsvoll
Tlf. 061-92 204

Hans Petter Hanssen, 7100 Rissa
Tlf. 076 51 263

LOKALE GRUPPER:

Alta-gruppa	Sverre Aalvik Øytun Folkehøgskole	9500	Alta
Moi-gruppa	Karin Kristiansen Lundheim Folkehøgskole	4460	Moi
Oslo-gruppa	Ingunn Bøe Borgenveien 14 B		Oslo 3
Trondheims-gruppa	Kristin Kinge Valøyveien 1	7000	Trondheim
Volda-gruppa	Kirsti Hanssen Engesetveien 32	6100	Volda
Ås-gruppa	Aud-Kari Isane Boks 144	1432	Ås-NLH

LOKALKONTAKTER:

Østfold	Hilde Pedersen Haugetun Folkehøgskole	1720	Greåker
Vestfold	Marit Virik Kongensgt. 21	3200	Sandefjord
Ryfylke	Knut Sellevold	4130	Hjelmeland
Sogn og Fjordane	Marie-Johanne Folven	6892	Hjelledalen
Kvikne/Hedmark	Jorunn Scherer	2592	Kvikne

SEKRETARIAT:

SAMLING OM SKAPERVERKET

Karin Kristiansen
Lundheim 4460 Moi

Retur til:

SAMLING OM SKAPERVERKET

Lundheim,

4460 MOI

SMÅSKRIFTER

SAMLING OM SKAPERVERKET

SMÅSKRIFT 1 : MODER JORD

NATUREN OG DET KRISTNE FORVALTERANSVAR

SMÅSKRIFT 2 : HVOR LENGE - ?

TEOLOGIEN I MØTE MED ØKO-KRISA
UTSOLGT

SMÅSKRIFT 3 : MILJØ ELLER BILJØ

BILISME OG MENNESKEVERD

SMÅSKRIFT 4 : LA STFINENE TALE!

SMÅ BETRAKTNINGER UNDER VANDRINGER I NATUR
UTSOLGT

SMÅSKRIFT 5 : PAKTEN MED ALT LEVENDE

OM FORKYNNELSE OG HELHET

SMÅSKRIFT 6 : LA JORDA LEVE!

OM ØKOLOGISK JORDBRUK

STØTTEMEDLEMMER FÅR VÅRE SMÅSKRIFTER

SAMLING OM SKAPERVERKET

POSTGIROKONTO NR. 5 84 98 64